

Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie: 21.05.2024 nr. 10-4/4356- 1

Meie: 12.07.2024 nr 30

EL tarbijakrediidi direktiivi (2023/2225/EL) ülevõtmise valikud

Täname võimaluse eest avaldada arvamust uue tarbijakrediidi direktiivi (CCD) valikuvõimaluste osas. Edastame alljärgnevalt lühidalt Eesti Pangaliidu (Pangaliit) kommentaarid.

I. Osa

Kohaldamisala (art.2)

- a) *Kas peate vajalikuks direktiivi reeglite laiendamist lepingutele, mis on direktiivi kohaldamisalast välistatud? Kui jah, siis millistele ja miks?*

Pangaliit ei pea vajalikuks reeglite laiendamist lepingutele, mis on direktiivi kohaldamisalast välistatud. Täiendavate nõuete kehtestamine tähendab alati täiendavat ressursikulu ja sellega kaasneb ennekõike teenuste kallim hind tarbijate jaoks. Omandamisvõimaluseta liisinguleping tuleks kohaldamisalast välistada. Näiteks, kasutusrendi tüüpi liisingulepingu puhul on liisinguandjal täiendavad riskid seoses liisinguesemega. Tarbijakrediidi nõuete (tarbija taganemisõigus, ülesütlemise sätted) laiendamine kasutusrendile tingib liisinguandjal vajaduse leppida müüjaga kokku tagasiostukohustus ka liisinguperioodiks, mis aga suurendab kliendi sissemakse summat ja intressile lisanduvat riskimarginaali, s.t teenuse hind tarbijale suureneb. Lühiajaliste krediitdilepingute hõlmamine kohaldamisalasse ei ole otstarbekas, kuna täiendavad kulud võivad põhjustada taoliste toodete kadu turult. Samuti tekib probleem väheoluliste tasude mõiste sisustamisega.

- b) *Kas peate vajalikuks kasutada direktiivis ette nähtud võimalust välistada teatud lepingud tarbijakrediitdilepingute regulatsiooni alt, mida kehtiva direktiivi ülevõtmise raames ei ole tehtud?*

Eesti turu konkurentsivõimelisuse huvides teeme ettepaneku välistada tarbijakrediitdilepingute regulatsioonide alt (sh art 2 p 4 (b); p 5; p 6; samuti art 2 p 7-8 alusel nõuete osaline kohaldamine). Peame vajalikuks välistada kompromissilepingud tarbijakrediitdilepingute regulatsiooni alt, kuna need sõlmitakse üldjuhul kohtuliku kontrolli all ja nende tingimused ei tohiks halveneda, võrreldes algse lepinguga võlaõigusseaduse (VÕS) § 416¹ alusel.

- c) *Kui leiate, et direktiivi kohaldamisalast tuleks välja jätta tasumisega edasilükkamise juhtumid, siis millisel viisil võiksid olla kohaldatavad piiratud tasud maksetega hilinemise korral?*

Tasumise edasilükkamise hõlmamine kohaldamisalasse ei ole Pangaliidu hinnangul otstarbekas, kuna täiendavad kulud seoses tarbijakrediidi nõuete rakendamisega võivad põhjustada taoliste toodete kadu turult. Taoliste maksetega hilinemise korral võiks kohalduda tarbijakrediidi regulatsioon viivise ja sissenõudmiskulude osas vastavalt VÕS-e §-dele 415 ja § 113².

- d) *Kas arvelduskonto jäägi ületamise korral tuleks teie hinnangul sätestada kohustus hinnata tarbija krediitdivõimelisust?*

Kuigi sellist lahendust Eesti krediidasutuste turul üldiselt ei kasutata, võiks teatud summast alates krediidiivõimelisuse hindamine olla põhjendatud, kui krediidiandja lubab võlaõigusliku kokkuleppega arvelduskonto jääki teatud summas ületada. Samuti oleks see otstarbekas, võttes arvesse positiivse krediidiregistri peatset loomist. See kohustaks krediidipakkujat hindama krediidiivõimelisust, võttes arvesse krediidiivõtja teisi finantskohustusi ja edastama andmed võetava kohustuse kohta registrile.

Kuid kui see summa oleks 0 või liiga väike, oleks tegemist ebaproportsionaalse nõudega, kuna siis tuleks hakata kõikide arvelduskontode avamisel taotlejate krediidiivõimelisust hindama või vastasel juhul nõuda, et oleks blokeeritud võimalused arvelduskonto vaba jäägi ületamiseks, kui pole eelnevalt hinnatud tarbija krediidiivõimelisust ja/või sõlmitud eraldi arvelduskrediidi lepingut. Ilma arvelduskrediidi lepinguta arvelduskonto jäägi ületamised on pigem erandlikud (nn juhuslik miinus) ning väikestes summades, olles seotud nt kaarditehingu info mitte-reaalajas saabumisega, kliendi poolt tasumisele kuuluvate teenustasude mitteõigeaegse tasumisega (nt konto haldustasu, viivis muult nõudelt jmt).

e) Kas peate vajalikuks direktiivis sätestatud tingimustel määratud tagasimaksega deebetkaartide osas direktiivi kohaldamisest erandi kehtestamist?

Nõustume nimetatud liiki deebetkaartidele erandi kehtestamisega. Peame vajalikuks, et Eesti turu konkurentsivõimelisuse huvides kasutatakse võimalust kehtestada erand direktiivis sätestatud tingimustel määratud tagasimaksega deebetkaartide osas.

f) Kas leiате, et alla 200-euroste krediidilepingute, intressivabade krediidilepingute ning krediidilepingutute, mille kohaselt tuleb krediit tagasi maksta kolme kuu jooksul ja mille eest nõutakse kõigest väheolulisi tasusid, tuleks kohaldada piiratud regulatsiooni seoses reklaami, lepingueelse teabe ja lepinguteabega?

Nõustume, et täies mahus samasuguste nõuete kehtestamine ei ole proportsionaalne ehk peame vajalikuks, et Eesti turu konkurentsivõimelisuse huvides kasutatakse võimalust kohaldada piiratud regulatsiooni seoses reklaami, lepingueelse teabe ja lepinguteabega.

Reklaam (art. 7, 8)

Kas peate vajalikuks muuta kehtivat reklaamiregulatsiooni seoses tarbijakrediidilepingutega, näiteks, kas peaksite vajalikuks reklaami piirangute leevendamist või täpsustamist direktiivis toodud keeldude osas reklaamidele, mida ei esitata tele- või raadioprogrammis vm?

Pangaliit on omapoolsed ettepanekud reklaamisätete muutmiseks saatnud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile 29.02.2024.a. (lisas). Jääme nimetatud kirjas väljendatud seisukohtade juurde.

Piisavad selgitused (art. 12)

Kas Teie arvates tuleks seaduse tasandil täpsustada selgituste andmise viisi ja ulatust? Kui jaa, siis millistel juhtudel, miks ja kuidas

Leiame, et kehtiv VÕS-e § 403⁵ koosmõjus VÕS-e §-ga 403¹ on piisav direktiivi artikkel 12 nõuete täitmiseks. Praktikas (sh kohtupraktikas) ei ole kehtiva regulatsiooni alusel selgituste andmisega tarbijatele selliseid probleeme, mida oleks vaja täiendava infohulga edastamisega kõrvaldada. Info üleküllus koormab ja viib tarbija tähelepanu kõrvale, mh võivad info ülekülluse tõttu jääda tähelepanuta olulised asjaolud. Oleme jätkuvalt seisukohal, et algse finantshariduseta tarbijad ei ole info ülekülluse korral rohkem kaitstud.

Selgituste andmise viis ja ulatus võiks jääda krediidiandja valikuks, sest temal on ka hilisem tõendamiskoormus. Täiendavad selgitused peaks olema vastavuses kliendi esitatud küsimustega, mis tekivad tal eelnevalt esitatud teabe kohta. Näiteks, kliendile kirjalikult esitatud teabe suuline üle kordamine ei anna lisandväärtust.

Kaugturustuse direktiivile 2023/2673/EL arvamust avaldades on Pangaliit rõhutanud, et on mõistlik täpsustada selgituste andmise viisi ja ulatust, võttes arvesse pakutava finantsteenuse laadi ja kaasnevat mõju tarbijatele. On asjakohane vähendada sellistele finantsteenustele esitatavate nõuete mahtu, millega tarbijale ei kaasne olulist mõju. Praktikast ei ole lepingueelsest infost arusaamisega probleeme olnud, pigem on tarbijad viidanud info üleküllusele ja teabelehe kohustusliku sõnastuse keerukusele. Seega ei ole põhjendatud veelgi rangemate nõuete kehtestamine, kui puudub analüüsil põhinev arvamus, et senine lepingueelse teabe andmise ulatus ja viis ei ole tarbijate teavitamise eesmärki täitnud.

Seosmüük ja komplektina müük (art. 14)

Kas Teie hinnangul tuleks lubada tarbijakrediidilepingute puhul seosmüüki vastavalt direktiivi art 14 lõigetele 2 ja 3?

Leiame, et sarnaselt elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingutega lubatakse seosmüüki vastavalt direktiivi artikli 14 lõigetele 2 ja 3. Eelkõige maksekonto avamise nõude lubatavus võimaldab krediitide teenindamisega seotud kulusid madalamana hoida, samuti ennetab see võimalike nõuete hajameelsusest tulenevaid maksehäireid. Maksekontoga ei seondu üldjuhul tasusid, kui see on seotud vaid krediidi teenindamisega ega eelda maksekaardi olemasolu. Raha ülekandmine ühest krediidiasutusest teise suurendab juhuslike maksehäirete tekkimise riski, kuna enamus tarbijaid ei soovi sõlmida püsikorraldusi või ei ole püsikorralduse summa piisav alusintressimäära muutumise tõttu. Juhime tähelepanu, et kehtiv regulatsioon ei ole üheselt arusaadav, mistõttu tekib selle tõlgendamisel ebaühtlane turupraktika.

Nõustamisteenused (art. 16)

Kas muude kui elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute puhul oleks teie hinnangul asjakohane lähtuda kehtivast KAVS-i ja VÕS-i regulatsioonist? Kas peaksite vajalikuks selliste lepingute puhul direktiivi artikkel 16 lõigetes 4-6 sätestatud arvesse võttes erisuste ette nägemist?

Kuna liimespangad nõustamisteenust ei osuta, siis praktilisi probleeme ei ole võimalik analüüsida. Kõikide tarbijakrediitide puhul oleks asjakohane lähtuda kehtivast KAVS-i ja VÕS-i regulatsioonist.

Krediidivõimelisuse hindamine (art. 18)

a) Kas toetate tarbija krediidivõimelisuse hindamiseks krediidiandjatele asjakohaste andmebaaside kasutamise kohustuse kehtestamist? Kui jah, siis milliste?

Toetame positiivse krediidiregistri loomist ning selle andmebaasi kasutamise kohustuse kehtestamist. Samas juhime tähelepanu sellele, et andmebaasi kasutamise kohustus saab tulla juhul, kui andmebaas on loodud seaduse alusel ja selle andmekvaliteet on tagatud. See eeldab omakorda kohustust sinna andmeid edastada. Hetkel ei ole näiteks kavandatud inkasso menetluses olevate tarbijakrediitide edastamine positiivsele krediidiregistrile, mis tähendab krediidiandjatele vastutustundliku laenamise nõude tõendamisel määratlemata riskide võtmist.

Maksehäirete päringud ei saa olla kohustuslikud, kuni ei ole loodud nõudeid taoliste eraõiguslikele registritele ja nende andmekoosseis ja -kvaliteet ei ole tagatud. Samuti ei ole võimalik tuvastada kõiki äriühinguid, kelle tegevusalaks maksehäireregistri pidamine. Kuna andmebaase võib olla palju ja nende andmekvaliteet erinev, siis

Pangaliit ei poolda päringute tegemise kohustuse kehtestamist registritesse, mis ei ole reguleeritud seaduse alusel.

Kui riigi, kohtute ja regulaatorite ootus on, et krediidiandjad on kohustatud edaspidi tegema mahukaid päringuid riiklikesse registritesse - rahvastikuregistrisse, kinnistusraamatusse, äriregistrisse, pensioniregistrisse, täitmisregistrisse, Eesti Maksu- ja Tolliametisse jmt - siis peaks see kohustus tulenema seadusest ja teabe saamise aluseks peaks olema seadusest tulenev kohustus, mitte andmesubjekti nõusolek. Nõusolekupõhine andmete päring ei ole kooskõlas nõusoleku vabatahtlikkusega, kuna krediidi andmise eelduseks on andmete saamine ja kontroll. Seega, nõusoleku andmata jätmine ei saa olla edasise krediidivõimelisuse hindamise eelduseks. Kui krediidiandjatele pannakse kohustus teostada kontroll andmekogudes olevate andmete põhjal, siis ei ole nõusoleku andmine vabatahtlik, kuna krediidiandjatel puudub muu võimalus tõendada vastutustundliku laenamise ja krediidivõimelisuse nõude täitmist.

Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsusest nr. 2-22-115921 tuleneb ka riigi ootus teovõimelisuse kontrolli teostamiseks. Seega peaks krediidiandjatele olema seatud kohustus ja tagatud juurdepääs rahvastikuregistri andmetele.

Kõikide andmekogude kasutamise kohustustega kaasneb ka vajadus teostada infotehnoloogilisi arendusi, tagamaks automaatset andmevahetust. See eeldab omakorda rakendussätete kehtestamist, mis tagaks nõuetekohase andmevahetuse tagamiseks vajalikke arenduste tegemist. Selliste liidestamiste loomine vajab vähemalt 2-aastast rakendusaega. Manuaalne andmete pärimine ei ole tänapäeval kohane ja mõistlik.

b) Millist teavet peaksid krediidiandjad küsima krediidivõimelisuse hindamisel?

Kehtiv KAVS § 49 kirjeldab piisavalt, millist teavet peaks krediidiandja koguma. Nimetatud sätet oleks õigusselguse huvides mõistlik täiendada direktiivi art 18 lõikes 3 oleva põhimõttega, et tuleb tugineda „asjakohasele ja täpsele teabele, mis on vajalik ja proportsionaalne krediidi liigi, kestuse, väärtuse ja krediidist tarbijale tulenevate riskidega“. Samasuguse suunise annab Euroopa Panganduse järelevalve suunis laenude väljastamise ja jälgimise kohta (EBA/GL/2020/06).

Kuna krediiditoodete loomine ja ettevõtja riskiisu hindamine peaks olema krediidiandjate kujundamisõigus, siis piiraks selgesõnaline juhis ettevõtlusvabadust Euroopa Panganduse järelevalve suunise EBA/GL/2020/06 punktides 16-17 oleva proportsionaalsuse põhimõtte rakendamisel. Kui riik soovib kehtestada üheselt mõistetavad suunised, siis peaks kehtestama krediiditoodete selgesõnalised liigid, suurused, tähtjad ja riskiparameetrid, mis sisuliselt kaotaks eraõigusliku isiku poolt tarbijatele laenuandmise konkurentsi. See omakorda aga vähendaks ettevõtjate huvi antud valdkonna vastu ja vähendaks konkurentsi.

Andmebaasid (art. 19)

Milliste andmete säilitamist krediidiandmebaasides peaksite vajalikuks?

Kui leitakse, et ka eraõiguslike andmebaaside kasutus on kohustuslik, siis tuleb kehtestada miinimumnõuded maksehäireregistri andmete koosseisule, nende andmete avaldamisele ja säilitamisele. Andmete koosseisu saab välja selgitada vaid koostöös krediidasutuste, krediidiandjate ja maksehäireregistrite pidajatega. Koosmõjus CCD sätetega tuleb üle vaadata ka AKI maksehäirete avaldamise juhend, mis võib teatud tingimustel piirata teabe kättesaadavust, sh piiriüleste krediidiandjate jaoks.

Kui andmebaasidesse tehtud päringu tegemise tõendamine vajab ka hilisemat registripoolset kinnitust, siis tuleb see teema iga registriga, mille kasutamine muutub kohustuslikuks, eraldi arutada.

Arvelduskrediit (art 24)

Kas peate vajalikuks arvelduskrediidilepingute puhul rangemate reeglite sätestamist? Kui jah, siis millises osas?

Eesti turu konkurentsivõimelisuse huvides ei pea vajalikuks rangemate reeglite sätestamist. Kehtiva VÕS nõuete alusel väljastatud arvelduskrediitide osas ei ole seadusega lahendamist vajavaid probleeme.

Arvelduskonto jäägi ületamine (art 25)

Kas peate vajalikuks arvelduskonto jäägi ületamise puhul rangemate reeglite sätestamist? Kui jah, siis millises osas?

Eesti turu konkurentsivõimelisuse huvides ei pea vajalikuks rangemate reeglite sätestamist. Kehtiva VÕSi nõuete alusel ei ole seadusega lahendamist vajavaid probleeme.

Seotud krediidilepingud (art 27)

Kas toetate kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist?

Õigusrahu huvides toetame kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist. Praktikast tulenev ettepanek, mida võiks kaaluda, on see, et olukorras, kus tarbija taganeb kauba tarnimise või teenuse osutamise lepingust, peaks olema võimalus tarbijaga kokku leppida, et taganemise korral täidab tarbija seotud krediidilepingut (nt liisingulepingut) seni, kuni müüja on tagastanud ostuhinna.

Tähtajatud krediidilepingud (art 28)

Kas toetate kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist?

Õigusrahu huvides toetame kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist.

Krediidiga seotud kulude piirangud (art 31)

- a) *Kas peate vajalikuks muudatusi kehtivas regulatsioonis või näete vajadust täiendavate piirangute kehtestamiseks?*

Pangaliit ei pea vajalikuks täiendavate muudatuste ega täiendavate piirangute kehtestamist.

- b) *Kas peaksite põhjendatuks kehtiva krediidi kulukuse määra ülempiiri vähendamist?*

Pangaliit ei toeta kehtiva krediidi kulukuse piiramäära ülempiiri vähendamist. Oleme edastanud argumentatsiooni ka rahandusministeeriumile KIOSi menetluse ajal tehtud ettepanekute tõttu. Allpool toome välja esitatud argumendid:

„01.05.2009.a jõustus tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) muudatus, millega püüti tarbijat kaitsta tarbijakrediidi lepingust tulenevate kõrgete kulude eest ja kehtestati regulatsioon, mis viitas esmakordselt tarbijakrediidi lepingute tühisusele, kui tarbimislaenude Eesti Panga poolt avaldatav krediidi kulukuse määr on kolmekordselt ületatud. 2014.a augustis oli keskmine krediidi kulukuse määr 32,03% ja KKM-i ülempiir oli 96,09%. Võlaõigusseaduses krediidi kulukuse määra (KKM) ülempiiri kehtestamine algas 2014.a, mil Riigikogus algatati tsiviilkohtumenetluse seadustiku, võlaõigusseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja täitemenetluse seadustiku rakendamise seaduse ning tsiviilseadustiku üldosa seaduse muutmise seaduse eelnõu 713 SE. 28.01.2015.a lükati eelnõu 3. lugemisel tagasi koosseisu häälteenamuse puudumise tõttu. Eelnõu

kooskõlastustabel (kättesaadav [Eelnõu - Riigikoogu](#)) näitas asjassepuutuvate turuosaliste tugevat vastasseisu KKM ülempiiri kahekordsele määrale. Argumenteeritud vastuväiteid kahekordsele KKM ülempiirile esitasid Eesti Pangaliit, Advokatuur, Kaubandus-Tööstuskoda. Kuna KKM ülempiir oli vaja kehtestada võlaõigusseaduses, mitte tsiviilseadustiku üldosas nagu seni, siis võeti 29.01.2015.a menetlusse tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja teiste seaduste eelnõu **844 SE**, kus mh reguleeriti KKM piirmäära, kehtestades kolmekordse KKM ülempiiri. Ka selle seaduse eelnõu seletuskirjas toodi argumente, miks just kolmekordne ülempiir on asjakohane. Nimetatud piirmäär jõustus 01.07.2015.a. Eelnõu seletuskirjas märgiti, et 2-kordse KKM ülempiirist on loobutud 3-kordne KKM ülempiiri kasuks ja see on turuosaliste tagasiside tõttu põhjendatud määr. Ka Finantsinspektsiooni märkis, et „selliste regulatsioonide eesmärgiks ei tohi olla tarbijakrediidi andjate turult eemale tõrjumine, vaid nende tegevuse korrastamine...“.

Krediidi kulukuse määra olemus ei eelda, et laenu intressimäär võrduks KKM-ga, kui muid kulusid laenul ei ole. Näiteks, kui 3-aastase laenu intressimäär on 14% ja ühtegi lisakulu laenuga ei kaasne, siis krediidi kulukuse määr ei pruugi võrduda 14%-ga, kui laenu ei kasutata täpselt 3 aastat ehk $365 \times 3 = 1095$ päeva. KKM on diskontomäär ühe aasta kohta, mis võrdsustab kõigi olemasolevate ja teadaolevate tulevaste rahaliste kohustuste (kulude) nüüdisväärtuse krediidi netosummaga või netohinnaga. Lihtsustatud loogika on see, et intress moodustab laenu perioodi jooksul summa X ja antud summa konverteeritakse (diskonteeritakse) vastu laenu miiti aastate koormusega, mis väljendatakse suhtarvuna. Tulem on üldjuhul laenuintressist pisut kõrgem ka siis, kui kõrvalkulud puuduvad, kuna suhestatakse reaalselt kulu aastase koormusega.

Tarbijakrediidi kulukuse määra avaldab Eesti Pank [Eraisikutele antud tarbimislaenude krediidi kulukuse määr \(eestipank.ee\)](#). Viimane, 30.11.2023. a avaldatud tarbimislaenude keskmine krediidi kulukuse määr on **17,36%** ehk KKM ülempiiriks on hetkel **52,08%**, mis on praktiliselt 2 korda väiksem, kui 2014.aastal. Kahekordseks KKM määraks oleks käesoleval hetkel **34,72%**, mis piiraks tarbijate juurdepääsu teatud toodetele“.

Kahekordse KKM määra vastuargumendid

KKM arvutamisel võetakse erinevate krediititoodete puhul erinevaid VÕS sätestatud eeldusi (VÕS §-d 406 ja 406¹), sõltuvalt toote olemusest, lisanduvatest kuludest ja krediidi kasutuselevõtmisest.

1) **Liisingu** puhul on lubatud erand KKM ülempiiri ületuse osas, kui ületus on tingitud kindlustusmaksest.

Näide 1

Liisinguvõtja soovib pikendada 6 kuuks perioodi liisingulepingul jäägiga 1500€, kuid sellise summa ja perioodiga tekib KKM ületus: summa 1500€, periood 6 kuud, intress 2,59+6 kuu euribor (koguintress 6,434%), lepingutasu 160 eurot ja kasko kuumakse 37,74€, KKM koos kaskoga on **54.13%**. Kuna liisingu korral annab märkimisväärse osa KKMist kindlustusmaks (kaskokindlustus), mille suurus ei sõltu krediidi jäägist, siis vaatamata sellele, et VÕS § 406² lõike 2 erisus lubab kindlustamisega seotud kulutusi arvesse mitte võtta, võib lühikese perioodi võrra väikese laenujäägiga liisingulepingu pikendamine tekitada KKM ületuse.

Näide 1a

Liisinguvõtja soovib pikendada 6 kuuks perioodi liisingulepingul jäägiga 2400€, intress 2,59+6 kuu euribor (koguintress 6,434%), lepingu muudatuse tasu 160€, periood 6 kuud – KKM **35,57%**, kuumakse 407,66€, intressikulu 46,02€. Kuna siin VÕS erisus ei kohaldu, kuna kasko kulu näites ei ole, siis tekib KKM ületus ja liisingulepingu perioodi ei pikendata.

2) Allpool on mõned näited **tarbimislaenudest**, millest nähtub, et KKM piiri järgimiseks peaks tegema tarbija tegelikule soovile mittevastavaid pakkumisi KKM ülempiiri järgmiseks:

Näide 1a

Eeskujulik klient soovib laenata 500 eurot 3 kuuks, intressiga 7,9% aastas arvestatuna laenujäägilt ning lepingutasu 35€ ning igakuine haldustasu 1,5€. Kliendi kontole laekub 465 eurot, sest lepingutasu on maha arvestatud ning tagasi maksab ta **511,09€**. Krediidi kulukuse määr on **77,39%** aastas (probleem tekiks ka kehtiva regulatsiooniga, arvutused on toodud näitlikustamiseks reaalseid tarbija vajadusi).

Näide 1b

Kui kliendile näites 1a teha sama laenusumma ja intressiga pakkumine 12 kuu peale, siis oleks krediidi kulukuse määr **32,34%** aastas. Kuigi KKM on madalam, siis igakuiste maksetena tasub klient tagasi **539,65€** ning klient on kauem laenulepinguga seotud.

Näide 2a

Mitte nii eeskujulik klient (hinnastamine peab olema riskipõhine) soovib laenata 500 eurot 3 kuuks. Pakume näiteks kliendile intressi 21,9% aastas arvestatuna laenujärgilt ning lepingutasu 35€ ning igakuine haldustasu 1,5€. Kliendi kontole laekub 465 eurot, sest lepingutasu on maha arvestatud ning tagasi maksab ta **522,86€**. Krediidi kulukuse määr on **103,95%** (probleem tekiks ka kehtiva regulatsiooniga, arvutused on toodud näitlikustamiseks reaalseid tarbija vajadusi).

Näide 2b

Kui näites 2a kliendile teha sama laenusumma ja intressiga pakkumine 12 kuu peale, siis oleks krediidi kulukuse määr **51,90%** aastas. Kuigi KKM on madalam, siis igakuiste maksetena tasub klient tagasi **579,27€** ning klient on kauem laenulepinguga seotud.

Näide 3a

Summa 300€, intress 19,9%, lepingutasu 15€, periood 6 kuud – KKM **46,39%**, kuumakse 53,02€
Intressikulu **18,46€**.

Näide 3b

Summa 300€, intress 19,9%, lepingutasu 15€, kuid periood on (võrreldes näitega 3a) 12 kuud – KKM **34,66%**, kuumakse 27,84€, intressikulu **34,01€**.

Näide 4a

Summa 500€, intress 19,9%, lepingutasu 15€, periood 6 kuud – KKM **35,9%**, kuumakse 88,37€
Intressikulu **30,45€**.

Näide 4b

Summa 500€, intress 19,9%, lepingutasu 15€, kuid periood on (võrreldes näitega 4a) 12 kuud – KKM **29,52%**, kuumakse 46,4€, intressikulu **56,99€**.

Näide 5a

Summa 750€, intress 22,9%, lepingutasu 15€, periood 6 kuud – KKM **35,0%**, kuumakse 133,7€
Intressikulu **52,3€**.

Näide 5b

Summa 750€, intress 22,9%, lepingutasu 15€, kuid periood on (võrreldes näitega 5a) 12 kuud – KKM **30,78%**, kuumakse 70,71€, intressikulu **98,33€**.

KKMi ületused tekivad lühikeste laenuperioodide ja väikeste summade puhul, kuna lepingutasu jaotub sellisel juhul lühema perioodi peale ja moodustab protsentuaalselt suurema osa laenu kogukulust. Nagu ülaltoodud näidetest on näha, siis isegi igakuise haldustasu puudumisel ja väiksema lepingutasuga on ületused väga tõenäolised. Kui kasutada riskipõhist hinnastamist, siis võivad intressimäärad olla kõrgemad. Sellisel juhul võivad kahekordsed KKM-i ületused ette tulla ka suuremate summade puhul (näide 5). Samuti tuleb välja tuua, et sundides klienti võtma laenu pikemaks perioodiks, suureneb märgatavalt laenu kogukulu (sh intressikulu) kliendile.

3) Kuna **krediitkaardi** lepingud on tähtajatud, siis nende puhul kehtib üldjuhul eeldus, et krediit kasutatakse aasta jooksul. Hetkel kehtivast kolmekordsest KKMist madalama ülempiiri kehtestamisel ei saa krediitkaartide puhul väiksemaid limiite väljastada ning madalama sissetulekuga tarbijate juurdepääs teenusele väheneb.

Allpool on mõned näited krediitkaardi KKM-i arvutustest, kus lisaks krediidilimiidile on kaardil lisaväärtusena ka reisikindlustus kogu perele ning 180-päevane ostukindlustus. Lisateenuste hind sisaldub kaardi kuutasus, mis on 5,99€. KKM-i arvestamisel eeldame, et klient võtab kohe kogu krediidilimiidi summa kasutusele, mis tähendab, et intressivaba perioodi ei ole ja intressi arvestus algab esimesest päevast.

Näide 1a

Eeskujulik klient soovib krediitkaarti summas 1000 € ning kogupere reisi- ja ka ostukindlustust (toote minimaalne limiit on 1000 €). Kliendi intress on 17% aastas eeldusel, et klient võtab kogu limiidi kohe kasutusele ning haldustasu on 5,99€. Krediidi kulukuse määr on **33,71%**.

Näide 1b

Kui klient näites 1a soovib sama kaarti väiksema limiidiga, siis ei ole see võimalik, sest toote lubatud miinimum limiit on 1000 € põhjusel, et KKM ei oleks ületatud. Samadel tingimustel kaardil limiidiga summas 700 € ja intressiga 17% aastas oleks KKM **40,64 %** ja 500 € limiidi puhul **50,24%**.

Näide 2a

Mitte nii eeskujulik klient, kui näites 1a soovib krediitkaarti summas 1000 € ning kogupere reisi- ja ka ostukindlustust. Kliendi vajadustele vastab krediitkaart, mille toote miinimum limiit on 1000 €. Pakume näites kliendile intressi 22% aastas arvestatuna, et klient võtab kogu limiidi kohe kasutusele ning hinnakirja järgne tavapärase igakuine haldustasu on 5,99€. Krediidi kulukuse määr on **40,16%** aastas.

Näide 2b

Kui klient näites 2a soovib tegelikult seda krediitkaarti väiksema limiidiga, siis ei ole see võimalik, sest tootele lubatud miinimum limiit on 1000€ ning samade tingimustega kaardil limiidiga 700 € ja intressiga 22% aastas oleks krediidi kulukuse määr **47,30 %** ning 500 € limiidi puhul koguni **57,2%**.

Võttes aluseks eeltoodud näiteid, kus krediitkaardi kuutasu on 5.99 € ja minimaalne krediidilimiit on 1000 € intressiga 17%, tähendaks maksimaalse KKM-i alandamine kahekordseks, et klientidele, kelle kliendipõhine riskimarginaal on kõrgem, ei oleks pangal võimalik enam madala krediidilimiidiga krediitkaarti pakkuda. Kui kliendi maksevõime lubab, saaks lepingus sõlmida veidi kõrgema krediidilimiidi summaga, aga võttes arvesse vastutustundliku laenamise põhimõtet, peaks klient taotlema krediidilimiiti, mis on talle vajalik, jõukohane ja vastab tema finantsvajadusele. Minimaalse krediidilimiidi suurendamine, et tagada vastavus KKM-i pakutava ülempiiriga, võib muuta lisakaitseid (nt reisikindlustust) sisaldavad krediitkaardid paljude klientide jaoks kättesaamatuks. Võrdluseks, kui 4-liikmeline pere sõlmiks eraldi nädalase reisikindlustuse Euroopas reisimiseks, maksaks see ühekordselt ligikaudu 224 €. Kui reisitakse Euroopast kaugemale, mis tähendab ka suuremaid lennupiletikuluseid (ja sellega seoses võiks tõsta reisitõrkekindlustuse summa 2500 eurole), oleks 7-päevase reisi kindlustus perele 383 €.

Kokkuvõte

Kuigi antud seadusemuudatuse eesmärk on kaitsta tarbijaid, siis on pakutav lahendus ebasoodne tarbijate osas, kes soovivad sõlmida lühiajalisi tarbijakrediidilepinguid või pikendada olemasolevate lepingute tähtaega, ennetamaks näiteks makseraskusi. Samuti mõjutab see negatiivselt madalama sissetulekuga tarbijaid, kelle jaoks võivad jõukohase limiidiga krediiditooted muutuda kättesaamatuks. Pakutav muudatus tekitaks kolm negatiivset tagajärge:

- 1) krediidiandjad sõlmivad krediidi kulukuse määra langetamiseks pikema perioodiga või suurema summaga tarbijakrediidilepinguid, et mitte ületada 2-kordset KKM-i ülempiiri;

- 2) *kuigi krediidi kulukuse määra ülempiir näiliselt langeb, siis kliendi poolt tehtavate tagasimaksete suurus kokku (kogukulu) kasvab;*
- 3) *osadele madalama sissetulekuga tarbijatele muutuvad kättesaamatuks krediitid, kuna toodete minimaalne limiit ei vasta tarbija vajadustele ega sissetulekutele.*

KKMi arvutus on üsna tundlik, kui krediidisumma on väike, periood on lühike ja kõrvalkulud on fikseeritud. Liising on ainus krediititood, kus KKM-i ületus on kindlustuskulude tõttu lubatud, samas ka teistel toodetel võib KKM-i arvutuses olla kindlustuskulusid. Paratamatult on iga tarbijakrediidilepingu väljastamisega ja haldamisega seonduvalt vaja teha administratiivseid kulusid – näiteks päringud erinevatesse registritesse, krediidivõimelisuse hindamine (tööjõu- IT-, jm kulud), krediidi haldamine, sh riskide monitoorimine jne. Need kulud kasvavad ajas seoses suurenevate, olemasolevatest ja lisanduvatest regulatsioonidest tulenevate nõuetega. Krediidivõimelisuse hindamine on väga oluline lüli tarbijakaitses, mistõttu oleks põhjendamatult piirata tarbijakrediidilepingute lepingutasu, kuna sel juhul peaks administratiivseid kulusid katma teised kliendid.

Ettepanek:

Jätta kehtima kehtiv regulatsioon ja tõsta tarbijate teadlikkust KKM-i ülempiirist (sarnased ettepanekud kõlasid ka 2014.a KKM-i ülempiiri puudutava eelnõu menetlemisel) ja turul pakutavatest intressimääradest.

Hetkel pakutava KKM-i ülempiir ehk 34,72% ei jäta paljudel juhtudel krediidiandjatele võimalust lisada tarbimislaenudele lisaks intressidele tasusid, sh administratiivseid kulusid katvaid minimaalseid lepingutasusid, kindlustuskaitseid ja muid kulusid, mis võivad väiksema krediidisumma ja lühema perioodiga krediititoodete kättesaadavust Eesti turul piirata. Samuti võib see piirata olemasolevate krediititoodete pikendamist, mis omakorda vähendab krediitide kättesaadavust või makseraskuste ennetamiseks pakutavate lahenduste valikut. Kuna krediidi kulukuse määra arutamise alused tulenevad EL direktiividest 2008/48/EL ja 2014/17/EU, siis arutamise aluste muutmine ei antud juhul lahenduseks.“

KKM-i ülempiiri võimalik vähendamine võib vähendada väikese limiidiga tarbimislaenude (nt krediitkaardid, järelmaks) kättesaadavuse krediidiandjalt ning võimendada mitte-ametlike laenuandjate tegevust.

Krediidi kulukuse ülempiiri alandamine tähendaks 5% klientide (EP statistika põhjal on võimalik arvutada pankade tarbimislaenude portfelli statistika najal puudutatud inimeste arvu) kõrvalejäämist väikefinantseerimise toodete turult. Ligikaudu 4/5 neist ei saaks krediitkaarte ja 1/5 väikelaene. Kuna KKM-i ülempiiri alandamine tooks Soome näitel krediidisumma suurenemise (Eesti puhul hinnanguliselt ei oleks võimalik saada limiiditoodet alla 1000 euro) ja tähtaja pikendamise, väheneks teatud kliendisegmendi juurdepääs krediitidele ja suureneks ka krediidi kogukulu (sh intressikulu), mida klient pankadele tasuks. Sihtgrupis on peamiselt noored, vanemaealised ja madalama sissetulekuga kliendid, kes vajavad nimetatud tooteid oma igapäevaste kulude tasakaalustamiseks või kallimate majapidamistarvete ostuks. Säästuvõime selles segmendis on madalam, kuna sissetulekud ei võimalda kõiki kulutusi igakuise sissetuleku arvelt teha. Kindlasti tuleb selliste muudatuste kaalumise korral teha mõjude analüüs turule ja tarbijatele.

c) Kas Teie hinnangul võiks krediidi kulukuse ülempiiri määratlemisel olla mingi muu alus kui krediidasutuste poolt eraisikutele antud tarbimislaenude kolmekordne keskmine? Või võiks olla Teie hinnangul ülempiiri suurus fikseeritud? Kui jah, siis mille alusel ning kuidas tuleks vastav piirmäär kehtestada?

Õigusrahu huvides toetame kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist. Ülempiiri summaline fikseerimine ei ole põhjendatud, kuna majandus on tsükliline ja kindel summa piiraks sisuliselt turu vaba toimimist.

Äritegevusele esitatavad nõuded (art 32)

Kas peate KAVS § 51 lõikes 5 sätestatud regulatsioonist lähtumist sobivaks ka muude tarbijakrediidilepingute puhul kui elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingud?

Toetame KAVS § 51 lõikes 5 sätestatud regulatsioonist lähtumist sobivaks ka muude tarbijakrediidilepingute puhul kui elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingud, selle asemel, et võimalik vahendustasu keelataks.

Töötajate teadmistele ja pädevustele esitatavad nõuded (art 33)

Kas viidatus määruses sätestatud nõuded on Teie hinnangul jätkuvalt asjakohased või tuleks neid kuidagi muuta?

Õigusrahu huvides toetame kehtiva õigusliku regulatsiooni säilitamist, meie hinnangul ei ole selles valdkonnas praktikas tekkinud seadusega lahendamist vajavaid probleeme.

Võlgnevused ja makseraskuste tõttu restruktureerimise meetmed (art 35)

- a) *Millist meetet/meetmeid peaksid/võiksid Teie hinnangul krediidiandjad tarbijale makseraskuste korral pakkuma?*

Pangaliidu hinnangul on kõik artiklis 35 lõikes 1 toodud alternatiivid sobivad meetmed makseraskuste korral. Krediidiinkassode ja ostjate seaduse (KIOS) jõustumisega lisandus võlaõigusseadusele § 416¹, mis reguleerib sama valdkonda tulenevalt nn. inkassodirektiiviga (2021/2167/EL) kaasnevatest tarbijakrediidi direktiivi 2008/48/EÜ (CCD) ja hüpoteekkrediidi direktiivi 2014/17/EL (MCD) muutmise nõuetest.

Oluline oleks saada selgus, kas krediidilepingu täielik või osaline refinantseerimine, samuti võlgade konsolideerimine, saab hõlmata intresse jm kõrvalnõudeid? Kui intresside ja muude kõrvalnõuete kapitaliseerimine on keelatud, siis mil moel saab krediidiandja refinantseerimist pakkuda?

Lisaks on KIOSi menetluse ajal jäänud lahendamata makseraskustes tarbija krediidivõimelisuse hindamise probleem, mis on CCD artikli 35 lõikes 1 sõnaselgelt välja toodud. Palume krediidivõimelisuse hindamise erisus tuua võlaõigusseadusesse üle.

- b) *Kas Teie hinnangul tuleks kasutada võimalust elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingute puhul jätta regulatsioon paindlikumaks, lähtudes direktiivis 2021/2167 sätestatud regulatsioonist?*

Pangaliit ei näe sisulisi erinevusi VÕS § 416¹ ja inkassodirektiivi art 28 olevaga. Võib eeldada, et MCD revisjoniga sisustatakse selle regulatsioon sarnaseks CCD-ga. Ehk sõltumata toote liigist, võiks reeglid olla ühesugused, mis lihtsustab ka krediidiandjate protsesside uuendamist.

- c) *Millised peaksid olema läbirääkimiste võimaluse pakkumise kohustuse tagajärjed (tooma kaasa ülesütlemise tühisuse, kahju hüvitamise võimalused või midagi muud)?*

Jääme Pangaliidu poolt rahandusministeeriumile 5.05.2022.a TÜ krediidituru uuringu kohta mitteametlikult edastatud seisukohtade juurde (lisas), mille järgi on läbirääkimiste võimaluse pakkumine subjektiivne kriteerium, mis tooks kindlasti kaasa kohtuvaidluste kasvu. Samas on pangad välja toonud, et hetkel kehtiva VÕSi järgi tarbijakrediidi jao sätete eiramine juba toob kaasa tarbija kahjuks tehtava kokkuleppe tühisuse.

Absoluutsena ei saa seda kohustust kehtestada, kuna paljudel juhtudel võlgnikud väldivad suhtlust krediidiandjatega või ei ole restruktureerimine asjaolusid arvesse võttes mõistlik. See erisus on saanud ka VÕS § 416¹ 1. lõike 2. lauses lahenduse. Kelle õlule langeks tõendamise koormus, kui krediidiandja ei saa võlgnikuga

kontakti, kuid hiljem hakkab võlgnik väitma, et temale ei pakutud läbirääkimiste võimalust? Millised tõendid oleksid piisavad, tõendamaks asjaolu, et võlgnik vältis kontakti – kas sissekanne panga infosüsteemis, et võlgnik ei reageeri telefonikõnele, saadetud e-mail vmt? Lisaks kui läbirääkimiste käigus ei pakuta võlgnikule tema hinnangul sobivat lahendust, mis oleksid tagajärjed? Kokkuvõttes saab krediidiandjale negatiivne tagajärg saabuda vaid siis, kui on tõendatud läbirääkimiste pakkumata jätmise.

- d) *Kas Teie hinnangul võiks võimaldada tarbijal võlgnevust tasudes teatud aja jooksul pärast krediidiandja poolt tarbijakrediidilepingu ülesütlemist see tagasi pöörata, st krediidiandja ülesütlemisavalduselt õigusjõud võtta, nagu on pakutud krediidituru uuringus? Kui jah, siis millistel tingimustel (millise aja jooksul, mitu korda saaks sellist võimalust kasutada jne)?*

Jääme Pangaliidu poolt rahandusministeeriumile TÜ krediidituru uuringu kohta antud seisukohtade juurde, mille kohaselt ülesütlemise tagasipööramise reguleerimine on pigem väga keeruline ja näiteks nõuete arvestuse alused tagasipööramise korral tekitaks praktikas probleeme juurde. Samuti tekib küsimus vahepeal tekkinud kulude jaotuses (nt inkasso, kohus). Kui krediidiandja soovib naasta lepingu täitmise juurde, siis ka praegu on see võimalik poolte kokkuleppe alusel. Erakorralise ülesütlemise protsess on niigi õiguslikult ja tehniliselt keerukas, sh ka AML põhjustel ülesütlemise korral. Ülereguleerimine tooks siin pigem kaasa kohtuvaidluste arvu tõusu ja muudaks võlgnike vastutuse kohustuste täitmata jätmise eest olematuks. Sisuliselt oleks tegemist väga keeruka tehnilise ja raamatupidamisliku lahendusega, mille väärtus on pigem küsitav.

- e) *Kas Teie hinnangul tuleks sätestada tarbijakrediidilepingu erakorralise ülesütlemise eeldusena lisaks tarbija makseviivitusega seonduvale ka konkreetne summaline lävend, nagu on pakutud krediidituru uuringus (ettepanek nr 20)? Kui jah, siis milline võiks olla vastav summaline lävend? Kas lisaks summalisele lävendile, tuleks selliselt juhul endiselt kohaldada masketega viivituste arvu?*

Jääme Pangaliidu poolt rahandusministeeriumile TÜ krediidituru uuringu kohta antud seisukohtade juurde, mille järgi ei toeta summalist lävendit, kuna see võib kaasa tuua osade krediidilepingute ülesütlemise võimatuse, mis omakorda vähendab võlgnike motivatsiooni lepinguid täita.

Viivis ja muud tasud

- a) *Kas ja millisel viisil peaksite vajalikuks kehtiva regulatsiooni muutmist seoses tarbijalt nõutavate tasudega?*

Pangaliit ei pea vajalikuks kehtiva regulatsiooni muutmist. Käesoleval ajal on võlgnikel hulgaliselt võimalusi vähendada nõuet, sh kõrvalnõudeid, vabaneda võlgadest ja olla seejärel võlgnikuna üsna lühikese ajaga unustatud.

- b) *Kas peate vajalikuks kehtiva viiviseregulatsiooni muutmist? Kas toetaksite krediidituru uuringus tehtud ettepanekut alandada tarbijakrediidi lepingust tulenevat viivisemäära 5 %-le (+ baasintressimäär)?*

Pangaliit ei toeta tarbijakrediidi lepingust tuleneva viivisemäära alandamist, viivise nõudel peab säilima õigeaegset tasumist motiveeriv aspekt. Pangaliit on korduvalt väljendanud seisukohta, et pangad ei toeta viiviseregulatsiooni muutmist, ega määra alandamist. Viivise regulatsiooni muutmise toob kaasa hulgaliselt rakendusprobleeme olemasoleva portfelli haldamisel, suuremahulisi tehnilisi arendusi ja uue kohtupraktika kujunemise vajaduse. Jääb arusaamatuks, miks peaks tarbijakrediidisuhtes olema võlausaldajal võimalik nõuda viivist väiksemas määras võrreldes teiste tarbijatega sõlmitud lepingutega, nt müügilepinguga, rendilepinguga

vms. Tänapäevane seadusjärgne määr, kui see on madalam lepingujärgsest intressimäärast, ei motiveeri võlgnikke kohustust täitma. Võlgnikul on soodsam tasuda viivist, kui intressi.

Allpool lisame rahandusministeeriumile 22.05.2024.a edastatud kirja väljavõtte, mis puudutas krediidiinkassode ja -ostjate seaduse eelnõu 376SE muudatusettepanekuid:

Eesti Pangaliit ei poolda ettepanekut, olles ka eelnevalt esitanud argumente, miks viivisemäära eraldi piiramine ei ole põhjendatud. Viivisemäär, mis võib olla madalam kui intressimäär (nt olukorras, kus VÕS § 94 sätestatud intressimäär võrdub 0-ga ja ülempiiriks oleks 16%) tooks kaasa olukorra, kus tarbijal ei ole motivatsiooni täita oma lepingujärgseid kohustusi, kuna viivise tasumine on soodsam.

Arvesse tuleb võtta ka asjaolu, et juba praegu on seaduses sätestatud võimalus võlgnikul taotleda ülemäärase viivise vähendamist (VÕS § 113 lg 8 ja § 162). Kuna seadusejärgne viivisemäär muutub ajas, siis selle piirmäära jälgimine võib osutuda väga keeruliseks nii võlgnikule kui ka krediidiandjale. Lepingu tühisus on ebaproportsionaalselt range tagajärg, seda enam, et regulatsiooni oleks väga keeruline järgida, kuna ülempiir oleks ajas muutuv.

Ei ole ka arusaadav, kuidas uus viivise ülempiir ja selle rikkumise tagajärjeks olev tarbijakrediidi tühisus aitab kaasa põhiprobleemi lahendamisele ehk ülelaenamise vähendamisele. Lepingu tühisuse korral toimub selle tagasitaitmine ehk laenusaaaja peab kogu krediidi tagastama, seega leidma selleks piisavad rahalised vahendid. Kui antud säte on mõeldud tarbijatest laenusaaajate kaitseks, kellel on makseraskused, siis võib eeldada, et sellistel isikutel puuduvad omavahendid krediidi koheseks tagastamiseks. Makseraskustes kliendile uue krediidi väljastamine, et ta saaks tasuda tühiseks osutunud krediiti, ei ole kooskõlas vastutustundliku laenamise põhimõttega.

Viivisemäärade täiendava, senisest madalama ülempiiri kehtestamine ilma täiendava analüüsita ja rakendusäteteta toob kaasa kaose. Ka Justiitsministeerium on väljendanud seisukoha, et viivise regulatsiooni ei saa selle eelnõu raames käsitleda, kuna see eeldab täiendavat analüüsi. Lisame varem esitatud seisukoha: „Kehtiv regulatsioon juba sätestab viivisemäära ülempiiri. Eelnõu seletuskirjast ei leia põhjendust, miks tarbimislaenude viivisemäära osas on vaja teha muudatusi, mis raskendavad viivise arvestust seni väljastatud laenude osas (sel juhul on rakendussätted vajalikud), nõuavad väga keerulist tehnilist lahendust, mis ei saa valmis eelnõu eeldatavaks jõustumise ajaks, ja raskendavad tarbijate arusaamist viivise arvutamise põhimõtetest. Põhjus ei selgu ka TÜ krediiditurust uuringust (2023) - seal ei avata sisulisi viivisemäärade seotud probleeme, pigem seda, et probleemid esinevad teiste sätete rakendamisega (vt uuringu lk. 222-223). Uuringu punktis 9.4 pigem tõdetakse, et tarbija makseviivituse puhul on tarbija kaitse seadusega tagatud. Osutatakse vaid kahele probleemile - Riigikohtu tõlgendusele VÕS § 113 lg 6 osas ning et "Probleemiks on tarbijate vähene teadlikkus sanktsioonide lubatavuse piirast ja oht, et krediidiandjad võivad seda ära kasutada.". Eelnõu seletuskirja lk. 103-104 selgub, et probleemid esinevad hoopis krediidi kulukuse määra ülempiirist kinnipidamisega. Väljapakutud sõnastus ei lahenda juba varem tõstatatud küsimusi, pigem tekitab neid juurde.

Lisaks märgime, et VÕS § 4062 jõustus 01.07.2015. Kuid hetkel on krediidiandjatel kehtivaid lepinguid, mis on sõlmitud enne seda kuupäeva. Millisest ülempiirist tuleb selliste lepingute viivise arvestamise korral lähtuda? Samuti on küsitav ülempiiri sidumine krediidi väljastamise hetke KKM-ga, kuna krediidilepinguid muudetakse ajas, samuti antakse sama lepingu alusel lisakrediiti ja muudatuste korral arvutatakse KKM-i uuesti, võttes arvesse muudatuse hetkel kehtivat KKM-i ülempiiri. Sama probleem tekiks ka restruktureeritud laenudega, kus igal laenul on oma väljastamise hetk ja sel hetkel kehtinud KKM-i ülempiir.

Kokkuvõttes – kui seadusandja soovib siduda viivise ülempiiri krediidi kulukuse määra ülempiiriga, siis see eeldab põhjalikku analüüsi turuosalistega ja regulaatoritega. Ka Justiitsministeerium rõhutas oma arvamuses, et viivise

arvestamist puudutav teema väljub eelnõuga ülevõetava direktiivi raamidest ning et vastavad ettepanekud vajavad laiemat arutelu ja osapoolte kaasamist.“

- c) Kas Teie hinnangul tuleks välistada krediidiandja õigus nõuda tarbijakrediidilepingute puhul viivitamisest tingitud kahju hüvitamist nagu on pakutud krediidituru uuringus (VÕS § 415 lg 1 lause 2, VÕS § 113 lõige 5)?*

Pangaliit ei toeta ettepanekut, mis välistataks krediidiandja õiguse nõuda tarbijakrediidilepingute puhul viivitamisest tingitud kahju hüvitamist. Kahju hüvitamise võimalus tuleks säilitada ka tarbijakrediidisuhetes. VÕS § 113 lg 5 kommentaaride kohaselt, ei ole tarbijakrediidi täitmisega viivitamise korral lubatud kahjuna nõuda saamata jäänud intressi või muud tulu. Absoluutne kahjude kompenseerimise keeld ei oleks aga proportsionaalne.

- d) Kas toetate krediidituru uuringus tehtud ettepanekut laiendada selgelt ka täitemenetlusele (vt TMS § 56 lg 2) põhimõtet, et tarbija tasutud või temalt sisse nõutud summad lähevad esmalt krediidi põhiosa ja alles siis intressnõuete (sh viivisenõuete) katteks (VÕS § 415 lg 2) või tasuks Teie hinnangul kehtestada see põhimõte üldiselt võlgniku kaitseks (vt ka VÕS § 88 lg-d 8, 9)?*

Meie teadmiste kohaselt kasutatakse sellist praktikat juba täna.

Mittekrediidiasutustele ja mittemakseasutustele tegevusloa andmine, nende registreerimine ja järelevalve (art 37)

- a) Kas peate asjakohaseks eelkõige KAVS § 2 lõigetes 5, 6, 8, 9 ja 11 sätestatud kohaldumisala muutmist/kitsendamist?*

Tarbijakaitse huvidest lähtuvalt peab riik kaaluma, kas nimetatud sätted võimaldavad anda vastutustundetult krediiti või mitte. Konkurentsi ja tarbijakaitse huvides on võimalikult ühetaolise regulatsiooni kohaldamine põhjendatud.

- b) Kas peate vajalikuks KAVSi muuta/täpsustada nii, et oleks üheselt selgem, et krediidiandja/vahendaja loakohustus kohaldub ka nn sotsiaalmeedia või muude vastavate kanalite vahendusel laenu andvatele eraisikutele (nt täpsustades läbi KAVS § 5 krediidiandja tegevuse sisu)?*

Seni on regulaatorid väljendanud seisukohta, et kui eraisiku poolt krediidi andmine on kujunenud äriks, siis peab alluma see samadele reeglitele. Tarbijate kaitseks tuleks KAVSi täiendada, et oleks üheselt selge, et tegevusloa kohustust kohaldatakse ka eraisikutele, kes sotsiaalmeedia või muude vastavate kanalite vahendusel tarbijatele laenu annavad.

Pädevad asutused (art 41)

Kas leiate, et seadusega tuleks täpsustada, kas ja mis tingimusel võiks Finantsinspeksioon või Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet sekkuda nõ krediiditoodete kujundamisse?

Pangaliidu hinnangul piisab kehtivast regulatsioonist ehk VÕS §-st 420, mis sätestab, et seaduses sätestatud isik või asutus võib seadusega sätestatud korras nõuda käesolevas jaos sätestatud rikkunud krediidiandjalt ja -vahendajalt rikkumise lõpetamist ja rikkumisest hoidumist. Muul moel toodetesse sekkumine (nt kohustuse panemine pakkuda teenust mingitel konkreetsetel tingimustel) ei ole mõistlik ja kooskõlas

ettevõtlusvabadusega. Lisaks võib riigipoolne sekkumine toodete kujundamisse suure tõenäosusega kaasa tuua ettepanekuid ja arendusvajadusi, mida krediidiandjal pole võimalik täita.

II. Osa (täiendavad ettepanekud)

Järgnevalt toome välja teatud ettepanekud, mis on esitatud Tartu Ülikooli krediiditur uuringus⁶ ning Eesti Panga poolt teemapaberis „Pankadevaheline konkurents eesti laenuturul“, mille osas paluksime võimalusel Teie arvamust.

Ettepanekute kokkuvõtlik nimekiri on toodud uuringu lehekülgedel 11-13.

Krediiditur uuringus toodud ettepanekud:

1. Näha ette teavitamiskohustuse rikkumise eest juriidiliste isikute puhul kuni 400 000 eurone trahv (ettepanek nr 8).

Mida kätkeb endas teavitamiskohustus? Vastutustundlik laenamine eeldab ka tarbijale selgituste andmist, seega Pangaliit ei pea vajalikuks täiendavate karistuste sisseviimist.

2. Kaaluda igapäevase tarbimisega seotud krediiditoodete Interneti (eelkõige sotsiaalmeedia) vahendusel toimuva reklaami puhul täiendavate nõuete sätestamist (nt kohustust hoiatada tarbijat selgelt krediiditootte tarbimisega kaasneva võivatest negatiivsetest tagajärgedest). Lisaks kaaluda, kas ka otsepostitustega (nt, kui ettevõtja suunab info kindlale isikule või kindlale arvule isikutele või kui tegemist on tellitud teabega) edastava info nõudeid tuleks täiendavalt reguleerida (ettepanek nr 9). Nt, kas on vajalik lisada võimalusi selleks, et tarbija saaks otsepostitustest lihtsamini loobuda? Või milliseid muid reegleid oleks otsepostituste osas tarvis?

Vt. MKM-le 29.02.2024.a edastatud vastust. Hetkel on krediidiandjate peamine mure selles, et internetireklaamide kohustuslik teave (tüüpnaide, diskleimerid) on liiga pikk ja arusaamatu, see võiks olla lahendatud teksti asemel viitega reklaamis (nt interneti reklaamide puhul maandumislehel).

3. Selgelt tuleks reguleerida, milline on õiguslik tagajärg, kui tarbija ei esita oma krediidivõimelisuse kohta õiget ja täielikku teavet (ettepanek nr 1).

Pangaliit toetab igati tarbija vastutuse sisseseadmist.

4. Kaaluda tarbijate õiguste täiendavaks kaitseks regulatsiooni kehtestamist tarbijakrediidi tagastamise kohta ettenähtud aja jooksul võrdsete maksete ja seadusjärgse intressiga (või ilma intressita) ka muudel tarbijakrediidi tühisuse juhtudel kui liigkõrge krediidi kulukuse määraga lepingute puhul, laiendades seda tagajärjena ka tarbijakrediidi lepingu tühistamisele (ettepanek nr 13).

Pangaliit ei poolda lisaks muudele negatiivsetele tagajärgedele intressist täielikku loobumist. Krediidiandja jääb juba osaliselt ilma intressitulust, lisaks võib ta saada väärteokaristuse mitmel alusel sama teo eest (nt krediidivõimelisuse hindamata jätmine ja vastutustundetu laenamine). Graafikutüübi muutmine ei ole alati tarbija huvides, kuna võrdsed põhiosa maksed võivad suurendada igakuist makset.

5. Tunnistada kehtetuks VÕS § 88 lg 2, mis mh justkui keelab hüpoteegiga tagatud kohustuste täitmise, kuni täitmata on tagamata või vähemtagatud kohustusi.

VÕS § 88 lõike 2 tühistamine ei ole lahenduseks, kuna võlausaldajate kaitse nõuete paljususe korral oleks sel juhul olematu ehk võlausaldaja õiguste riive on liiga suur. VÕS §-de 415 ja 88 koosmõju ei ole praktikas tulemuslik, see vajaks täiendavat diskussiooni. Tagasiulatuv mõju sätte kaotamisel oleks segadust tekitav ja paralleelsete IT-süsteemide arendus oleks väga keeruline. Tagatiseta laene ei oleks enam mõistlik väljastada, sest laenu tagasisaamine oleks sisuliselt võimatu. Kuna tegemist on väga keeruka teemaga, vajaks see kindlasti täiendavat arutelu.

- 6. Sättestada, et tarbijakrediidist tuleneva võlgnevuse restruktureerimisel (nt võlatunnistuse, kompromissi, refinantseerimislauenu vormis) vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise tagajärjeks on lepingu tühisus (kehtima võiks jääda üksnes maksetähtaja pikendamine); alternatiivselt võiks kaaluda, et tarbijakrediidiga seotud võlatunnistused on tühised (st säilib senine kohustus).*

Direktiiv viitab krediidivõimelisuse hindamise nõude täitmata jätmise lubatavusele restruktureerimislahenduste pakkumisel. Restruktureerimislahenduste kohustuslik pakkumine eeldab seda, et neid lahendusi on võimalik pakkuda kehtiva seadusandluse raames. „Täida või selgita“ põhimõtte kasutamine on siin asjakohane. Üldiselt eeldavad pangandusvaldkonna regulatsioonid kliendi riskisuse tõusu korral ka kõrgemat hinnastamist. Mitmed lahendused (nt tähtaja pikendamine, täismaksepuhkus) suurendavad krediidi kogukulu, mis ei pruugi olla sissetulekuta tarbijale lepingu muutmise ajal jõukohane, mis tähendab, et krediidivõimelisuse hindamine ei saa toimuda samadel tingimustel.

- 7. Kehtestada tarbija rasket majanduslikku olukorda ära kasutades liigkõrge krediidi kulukuse määraga krediitide väljastamise eest (liigkasuvõtmine) kriminaalvastutus (ettepanek nr 15).*

KIOS on toonud liigkasuvõtmise mõiste seadusandlusesse, kuid see vajab sisustamist. Liigkasuvõtmine saaks kaasneda vaid kolmekordse KKM-i ülempiiri rikkumisega. Kriminaalkaristust ei saa kohaldada tagasiulatuvalt, seega vajab ettepanek esmalt liigkasuvõtmise mõiste sisustamist.

- 8. Kaaluda tarbijakrediidi puhul viivise arvestamise algusaja toomist hilisemaks. Lisaks kaaluda lahendust, et kui tarbijakrediidileping ennetähtaegselt üles öeldakse, saaks esialgses suuruses intressi arvestada viivisena kuni esialgse tähtja möödumiseni (ettepanek nr 17).*

Ettepaneku tagamaad jäävad selgusetuks, palume täiendavat infot, et ettepaneku olemusest aru saada.

- 9. Keelata selgelt viivisenõuete kapitaliseerimine kokkuleppel selliselt, et neid omakorda intressitakse (ettepanek nr 18).*

Selline lahendus eeldab võlgnikul raha olemasolu kõrvalnõuete tasumiseks enne, kui temale pakutakse restruktureerimist.

- 10. Sättestada selgelt krediidiandja kohustus teavitada tarbijakrediidi puhul tarbija kohustusi tagavaid käendajaid ja kolmandast isikust pantijaid tarbija makseviivitustest ning tarbijakrediidilepingu lõpetamise ja täitemenetluse alustamise kavatsusest (ettepanek nr 21).*

Üldiselt pooldab Pangaliit ettepanekut, kuid see eeldab teavet tagatiseandjate isikuandmete kohta. Näiteks, kui toimub omandimuutus ilma hüpoteegipidaja nõusolekuta, kust peaks krediidiandja saama kontaktandmeid? Kas kohustus loetakse täidetuks, kui krediidiandja võtab registriandmed (äriregister, rahvastikuregister) ja saadab teabe sellele aadressile? Siis peaks olema tagatud juurdepääs andmetele ja õiguslikuks aluseks andmete saamiseks peaks olema seadusest tulenev kohustus.

- 11. Näha tarbijakrediidilepingute puhul ette globaalsete tagatiskokkulepete keeld (ettepanek nr 21).*

Kas sellel muudatusel saaks olema tagasiulatav mõju? Kuidas käsitleda sel juhul varem sõlmitud kokkuleppeid? Hüpoteeği seadmine ja tagatavate nõuete kokkuleppimine toimub täna notari kontrolli all, mis tagab ka sõltumatu selgituse tarbijatele. See on üks põhjustest, miks tagatavate nõuete võlaõiguslik kokkulepe peaks olema sõlmitav notari juures.

12. Muuta regulatsiooni selliselt, et tarbijakrediidilepingust tulenevate nõuete aegumistähtaeg algaks selle kalendriaasta lõppemisest, mil nõue muutub sissenõutavaks (ettepanek nr 22).

Ettepaneku sisu jääb arusaamatuks, mis juhtudel selline arvutuskäik tagaks tarbija huve. Tekiks ka ebavõrdse kohtlemise oht, kus aasta lõpus võlgu jäävad tarbijad saaks lühema aegumistähtaja, kui need, kes jäaks võlgu aasta alguses.

13. Kohtumenetluses piirata tagaseljaotsuste tegemise lubatavust tarbijakrediidiasjades, vähemasti kui krediidiandja ei ole esitanud selgeid andmeid/kinnitusi kõigi tarbija kaitseks mõeldud võlaõiguseaduse7 (VÕS) sätete järgimise kohta (ettepanek nr 25).

Pangaliit ei poolda ettepanekut. Kuidas saaks võlausaldaja üldse oma nõudeid maksma panna, kui võlgnik hoiab kõrvale või ei ole kättesaadav, ei reageeri võlausaldaja ega kohtu kutsetele jne. Kui selle kõrvale tekiks kohtu kirjadele mittereageerimise karistus, siis see ainult suurendaks võlgniku võlakooormust. Kinnisvaraga tagatud laenu koguks vaid kõrvalnõudeid ja tagatise realiseerimine ei oleks võimalik. Selline lahendus ei ole jätkusuutlik.

14. Lubada maksekäsu kiirmenetluses realiseerida vaid põhivõla- ja maksmata intressinõudeid (sh viivis). Muud kõrvalnõuded, võlatunnistused ja algsete maksete kapitaliseerimise kokkulepped tuleks lahendada hagimenetluses. Alternatiivselt luua tõhus mehhanism krediidi kulukuse määra järgimise ja viivisepiirangute kontrollimiseks.

Sellise lahenduse korral kohtute koormus suureneb. Kas see on mõistlik lähenemine? Võlgnike ülemäärane kaitse viib võla mittetasumise tolereerimiseni.

15. Tuleks realiseerida tarbijakrediidilepingu poolte tõekohustus ja karistada valeandmeid esitanud krediidiandjaid preventiivselt.

Ettepaneku sisu jääb arusaamatuks - kuhu peaks krediidiandja valeandmeid esitama, mis andmeid käsitletakse andmetena, mille eest oleks ette nähtud karistus, kas see hõlmab ka tarbijapoolset valeandmete esitamist jne.

16. Teavitada tarbijaid tõhusalt vajadusest kohtu kirjadele reageerida ja selle tegemata jätmise negatiivsetest tagajärgedest (teavituskampaania nt kohtu veebilehel, võlgnike infoportaalides, vastamatajätmise tagajärgede väljatoomine kohtu kirjades).

Ühest küljest on ettepanek teretulnud, kuid kui negatiivseks tagajärjeks oleks nt täiendava rahalise kohustuse tekitamine, siis võlgnike maksekoormus ainult tõuseks.

TÜ uuringu muude ettepanekute osas jääme 2022.a mais rahandusministeeriumile antud seisukohtade juurde.

Eesti Panga ettepanekud

1) Eesti Pank on teemapaberis „Pankadevaheline konkurents eesti laenuturul teinud ettepaneku kaaluda, kas keelata, piirata ja/või reguleerida muul viisil tasusid, mis seonduvad laenulepingu lõpetamisega ja tagatiste üleviimisega. Sellega söeses on välja pakutud:

a) kaotada VÕS § 411 lõikes 4 sätestatud krediidiandja õigus nõuda elamukinnisvaraga seotud tarbijakrediidilepingu puhul fikseerimata intressimääraga perioodil ennetähtaegse tagasimakse korral tarbijalt saamata jäänud intressi kolme järgneva kuu eest.

Jääme aprillis 2024 rahandusministeeriumile edastatud seisukohtade juurde:

- pankadel on õigus sarnaselt riigiga katta enda administratiivkulusid ehk oma kulude eest õiglast tasu saada;
- EL ja siseriiklikud õigusaktid näevad ette, et krediidiandjal peaks olema õigus saada õiglast ja objektiivselt põhjendatud hüvitist võimalike kulude eest, mis on otseselt seotud krediidi ennetähtaegse tagasimaksimisega. Refinantseerimisel on kulud sarnases suurusjärgus mõlemal pangal (nn vanal ja uuel), üks saab küsida ennetähtaegse tagastamise hüvitist, teine lepingutasu;
- 30-aastase kodulaenu puhul on mõistlik säilitada võimalust see hüvitist saada – see katab administratiivseid kulusid, maandab võimaliku intressi- ja tururiski;
- konkurents toimib ka praegu, turg reguleerub ise - turuosalised reageerisid ettepanekutele mitmete kampaaniatega, mitmed krediidiandjad pakuvad püsivaid tasuta tagastamisi erinevatel laenukohtudel.

b) kaaluda hüpoteegi tagatiskokkuleppe notariaalselt tõestatud vormist loobumist.

Jääme aprillis 2024 rahandusministeeriumile edastatud seisukohtade juurde:

- Tehinguga seotud tegevuste (tehinguosaliste tuvastamine - abikaasad, volitatud isikud jms; selgituskohustus; vajalik dokumentatsioon, nt OÜ juhatuse otsus jne) vastutus ja kulu kanduks pankadele. Pankadel puudub vastav pädevus ja ligipääs riiklikesse registritesse. Sisuliselt tähendaks notari kompetentsi palkamist pankadesse, mis suurendaks pankade kulusid;
- Tehingu sõltumatu nõustamise risk kandub tarbijale (kohtuvaidluste kasv) - kokkuvõtte on küsitav;
- Tänapäevaste notari ja riigi tegevuste kulupõhisus vajab ülevaatamist – kulu saaks vähendada, kuid säiliks sõltumatu nõustamine.

2) Lisaks tehakse ettepanek kaaluda nõuet, et laenuandja peab laenusaja jaoks koostatud laenupakkumise esitama selliselt, et viimane saab valida erinevate lühema perioodi viiteintressimäärade ja pikemaks perioodiks fikseeritud intressimäärade vahel.

Pangaliidu hinnangul ei vaja see teema riigipoolset reguleerimist, selline laenupakkumine toimib ka praegu, kui tarbija selleks soovi avaldab. Juhime tähelepanu, et selliste pakkumiste tegemine ilma kogu lepingueelse ja lepingulise teabeta ei kaitse tarbijat mõtlematu valikute eest. Kuna üldjuhul on fikseerimata intressimääraga laenu marginaal kõrgem ja kuumakse väiksem, valib enamasti tarbijad fikseerimata intressimääraga laenu. Pikemaks perioodiks fikseeritud intressimääraga lepingu kogukulu on üldjuhul suurem, seega tarbija peab tegema väga teadliku valiku.

Kokkuvõttes, Pangaliit on valmis direktiivi ülevõtmisel ka jätkuvalt igati kaasa mõtlema ja on avatud diskussiooniks. Lisaks palume eelnõu võimalikult kiiret menetlust ja vastuvõtmist, et jääks piisavalt aega kõikide kavandatavate muudatuste elluviimiseks ja infotehnoloogiliste arendustegevuste kavandamiseks ja elluviimiseks. Viimane on eriti oluline siis, kui tehakse põhimõttelised muudatused praegu kehtivas regulatsioonis.

Lugupidamisega,

/allkirjastatud digitaalselt/

Katrin Talihärm
Pangaliidu tegevjuht

Lisad:

1. PL kiri MKM-le 29.02.2024 (4 lk)
2. PL seisukohad RM-le 5.05.2022 (17 lk)

